

EVLATLIK İLİŞKİSİNİN KALDIRILMASI

*Arş. Gör. Başak GÖRGEÇ**

GİRİŞ

Evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılması; mahkeme kararı ile kurulan evlatlık ilişkisinin, Medeni Kanun'da belirtilen hallerde yine mahkeme kararı ile sona erdirilmesidir. Evlatlık ilişkisinin sona erdirilebilmesi için, evlatlık ilişkisinin kurulmasına dair mahkemece verilmiş olan kararın kesinleşmiş olması öncelikli şarttır¹. Evlat edinmeye ilişkin karar kesinleşmeden evlatlık ilişkisi kurulmuş olmayacağından, henüz kurulmamış bir ilişkinin kaldırılması da talep edilemeyecek, bu aşamada ilişkinin kurulmasına engel olunmak istenildiği takdirde temyiz yoluna gidilmesi gerekecektir². Zira, 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren Medeni Kanun ile evlatlık ilişkisinin kurulması, konuya dair mahkeme kararının verilmesi ile mümkün hale gelmiştir. Eski Medeni Kanun döneminde sözleşme yolu ile evlatlık ilişkisinin kurulabilir olması, yürürlükteki Medeni Kanun ile son bulmuş, mahkeme kararı olmaksızın evlatlık ilişkisinin kurulması imkânsız hale gelmiştir.

Eski Medeni Kanun döneminde, sözleşme yoluyla kurulan evlatlık ilişkisinin sona ermesi üç ihtimalde mümkündür. Bunlar; kendiliğinden sona erme, tarafların anlaşması ve mahkeme kararı ile sona erme halleri idi. Evlatlık ilişkisinin kendiliğinden sona ermesi; kesin olmayan evlenme engellerine aykırı olarak tarafların birbirleri ile evlenmeleri veya taraflardan birinin diğerinin eski eşi ile evlenmesi, evlatlığın evlat edinene sahih nesep bağı ile bağlanması ile söz konusu olurdu³. Tarafların anlaşması ile sona erme halin-

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

1 AYDOĞDU, Murat, *Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme*, Ankara 2010, s. 648; DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan/GÜMÜŞ, Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*, İstanbul 2010, s. 313.

2 AYDOĞDU, s. 648; BAYGIN, Cem, *Soybağı Hukuku*, İstanbul 2010, s. 247.

3 AYAN, Nurşen, *Evlat Edinmenin Hükümsüzlüğü ve Sona Ermesi*, Prof. Dr. Halil Cin'e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995, s. 633 vd.; IŞIK, Mehmet, *Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme*, Ankara 2005, s. 130; AYDOĞDU, s. 657; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 311; BAYGIN, s. 242.

de, evlat edinenin ikametgahındaki hakimden izin almaları şartı ve evlatlık ilişkisinin sona erdirilmesini konu alan noterde yapılacak bir sözleşme ile taraflar, aralarındaki evlatlık ilişkisini her zaman sona erdirmeye imkanına sahiptilerdi⁴. Eski Medeni Kanun'da, evlat edinmenin hükümsüzlük halleri ise, yokluk, butlan ve iptal başlıkları altında düzenlenmişti⁵.

Mahkeme kararı ile sona ermede ise, evlatlık ilişkisinin tarafları, hâkimden bu ilişkinin sona erdirilmesini talep etmek durumundalardı. Hâkimden evlat ilişkisini sona erdirmesini talep edecek olan evlat edinen ve evlatlığın başvuru sebepleri birbirinden farklı düzenlenmiş idi. Evlat edinenin, bu ilişkinin sona erdirilmesini hâkimden talep edebilmesinin yolunu açan, mirastan ıskat sebeplerinden birinin gerçekleşmesi haliydi⁶. Evlatlık ise, ancak haklı bir sebebin varlığı halinde içinde bulunduğu evlatlık ilişkisinin sona erdirilmesini hâkimden talep edebilirdi. Burada bahsi geçen haklı sebep, somut olayın özelliklerine göre incelenir ve sebebin haklı olup olmadığı hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştı⁷.

Yeni Medeni Kanun çerçevesinde geçerli bir şekilde kurulmuş olan evlatlık ilişkisinin sona erdirilmesi söz konusu olamaz⁸. Zira, kan bağına bağlı olan soybağının tarafların anlaşması yoluyla sona erdirilmesi mümkün olmadığı gibi, evlat edinme yoluyla kurulan soybağının da sona erdirilmesi mümkün olmamalıdır. Bu ilkeye evlatlık ilişkisinin çözümezipliği denmektedir⁹. Eski Medeni Kanunun anlayışından ayrılan yürürlükteki Medeni Kanunumuz, evlatlık ilişkisinin taraflarca keyfi bir şekilde kaldırılmasının önü-

4 AYAN, s. 619; OĞUZMAN, Kemal/DURAL, Mustafa, Aile Hukuku İstanbul 1998, s. 622 vd.; BELEN, Herdem, Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme, İstanbul 2005, s. 97; IŞIK, s. 130 vd.; AYDOĞDU, s. 657; BAYGIN, s. 242.

5 AYDOĞDU, s. 654.

6 BERKİ, Şakir, Türk Hukukunda Evladedinme ve Evladlığın Mirası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 9, S. 3, Ankara 1952, s. 17(1-39); AYAN, s. 626 vd.; IŞIK, s. 132; KAYA, Cengiz, Türk Hukukunda Evlat Edinme, İstanbul 2009, s. 84; AYDOĞDU, s. 657; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 311; BAYGIN, s. 242.

7 BERKİ (Evladedinme), s. 18; AYAN, s. 630 vd.; IŞIK, s. 131 vd.; KAYA, s. 84; AYDOĞDU, s. 660; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 311; BAYGIN, s. 242.

8 ŞIPKA, Şükran, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun Evlat Edinmeye İlişkin Hükümlerinin İncelenmesi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LVII, S. 1-2, İstanbul 1999, s. 317; SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, İstanbul 2005, s. 234; BELEN, s. 97; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 311; AYDOĞDU, s. 646; BAYGIN, s. 241.

9 IŞIK, s. 137; AYDOĞDU, s. 646; BAYGIN, s. 242.

ne geçmiştir. 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Medeni Kanun ile, evlatlık ilişkisinin tarafların anlaşması ve mahkeme kararı ile sona erme halleri kaldırılmıştır¹⁰. Yeni Medeni Kanun ile kanun koyucu, “iptali” ve “ref’i” terimlerini kullanmamış ve evlatlık ilişkisinde sakatlığın bulunması halinde söz konusu ilişkinin “kaldırılması”ndan bahsederek bu konuda, Eski Medeni Kanun’un tanıdığı keyfiliğin önüne geçmeyi amaçlamıştır. Mahkeme kurulmasına karar verilen evlatlık ilişkisinin ancak kanunda aranan şartlarda eksiklik olması halinde, yine mahkeme tarafından kaldırılmasına imkan verecek bir düzenleme yoluna gitmiştir¹¹. Evlatlık ilişkisinin kaldırılması başlığının kapsamında, eski Medeni Kanun döneminde iptal ve butlan sebepleri olarak düzenlenen haller incelenmiştir.

Eski Medeni Kanun döneminde butlan hali olarak kabul edilen sebepler; kanunda aranan ve esasa ilişkin olan şartların yerine getirilmemiş olması idi. Evlat edinmenin taraflarından birinin fiil ehliyetine sahip olmaması, evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmiş olmaları, evlat edinen kişinin ayırt etme gücüne sahip olmaması, ayırt etme gücüne sahip olan evlatlığın rızasının alınmamış olması, evlat edinen kişinin nesebi sahih altsoyunun bulunması, özel temsil yetkisi olmadan evlat edinme işleminin gerçekleştirilmiş olması halleri evlatlık ilişkisinin butlanını gerektiren sebepler olarak sayılabilir. Evlatlık ilişkisinin butlanını, başta taraflar olmak üzere, ilgililer ve savcı talep etme imkanına sahip olup, butlan davasının açılabilmesi herhangi bir hak düşürücü süre veya zamanaşımına tabi tutulmamıştı¹².

Evlatlık ilişkisinin iptali ise alınması gereken rızanın alınmamış olması veya alınmış olmasına rağmen bu rızanın irade sakatlığına uğramış olması yani; hata, hile, ikrah sebeplerinden bir tanesi ile sakatlanmış olması halle-

¹⁰ AYDOĞDU, s. 647.

¹¹ ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Ankara 2004, s. 592; AYDOĞDU, s. 647. AYDOĞDU, “evlatlık ilişkisinin kaldırılması” teriminin, butlan ve iptal hallerini kapsadığını, bu nedenle kanun koyucunun bu terimi tercih etmesine ve yeni düzenleme ile evlat edinmenin sözleşmesel özelliğinin ortadan kalkmış olmasına rağmen, hala evlatlık ilişkisinin butlanı veya iptali ayrımını yapmanın doğru olmayacağını belirtmekte, kanundaki düzenlemenin içeriğine bakıldığında bu görüşün doğru olduğunu düşünmekteyiz. Aynı yönde bkz. IŞIK, s. 138. DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, evlatlık ilişkisinin kaldırılması için açılan davayı iptal davası adıyla incelemektedir.

¹² TEKİNAY, S. Sulhi, Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990, s. 470; HATEMİ Hüseyin/SEROZAN Rona, Aile Hukuku İstanbul 1993, s. 325; AYAN, s. 263; AYDOĞDU, s. 655.

rinde söz konusu olurdu. Bu durumda iptal isteminde bulunabilecek kişiler, rızası alınmayan veya rızasında sakatlık olduğunu iddia eden kişiler ile sınırlı olup, söz konusu talep süreye bağlıydı¹³.

Yürürlükteki Medeni Kanun düzenlemesinde evlatlık ilişkisinin tarafların iradesi ile sona erdirilmesi imkansız hale gelmiş olup, kanunda belirtilen haller dışında evlatlık ilişkisinin sona ermesi de mümkün olmayacak şekilde düzenlenmiştir¹⁴. Kanuna göre, evlatlık ilişkisinin, evlat edinme için gerekli görülmuş koşulların yerine getirilmemesi halinde mahkeme tarafından kaldırılması söz konusu olmaktadır. Ancak evlat edinme için gerekli olan kurucu unsurların yerine getirilmemesi halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması ihtimalinden değil, evlat edinmenin yokluğundan bahsedilecektir. Diğer bir ifade ile, ilgili düzenlemeler uyarınca evlatlık ilişkisinin ya yokluğundan ya da kaldırılmasından bahsedilebilecektir¹⁵. Evlat edinme için gerekli olan mahkeme kararının olmaması, tam ehliyetsiz kişinin evlat edinmesi veya evlat edinen kişinin evlat edinme yönünde herhangi bir talepte bulunmamış olduğu hallerde yokluk durumu söz konusu olmaktadır¹⁶. Buna ilişkin mahkemeye yapılacak başvuru; evlatlık ilişkisinin kaldırılması istemi ile değil, evlat edinme işleminin yokluğunun tespitine yönelik olacaktır. Yani bu durumda söz konusu olacak olan dava, tespit davası olacaktır. Kanundaki düzenlemeye karşılık nüfus siciline evlatlık ilişkisini belirtir kaydın düşülmüş olması halinde, yokluk söz konusu olduğu için süre sınırlaması bulunmaksızın nüfus sicilinin düzeltilmesi için dava açılacaktır¹⁷.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması sonucunu doğuracak olan sebepler, Medeni Kanununun 317 ve 318. maddelerinde belirtilmiştir.

¹³ TEKİNAY, s. 473; HATEMİ/SEROZAN, s. 325; AYAN, s. 621; OĞUZMAN/DURAL, s. 264; AYDOĞDU, s. 656.

¹⁴ SEROZAN, s. 234; KAYA, s. 82; AYDOĞDU, s. 663; BAYGIN, s. 242.

¹⁵ AYDOĞDU, s. 648.

¹⁶ RUHİ, Ahmet Cemal, Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme ile İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması, Ankara 2003, s. 63; BELEN, s. 107; IŞIK, s. 128; KAYA, s. 82; KIZIR, Mahmut, Türk Hukukunda Evlat Edinme, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 1, Konya 2009, s. 176; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 311; AYDOĞDU, s. 638 vd.; BAYGIN, s. 243.

¹⁷ RUHİ, s. 63; IŞIK, s. 129; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 311; BAYGIN, s. 243.

A. Evlatlık İlişkinin Kaldırılmasının Sebepleri

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına neden olacak durumlar; evlat edinme konusunda rızasının alınması gereken kişilerin rızalarının alınmamış olması, esasa veya usule ilişkin eksiklerin bulunmasıdır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebepleri kanunda sınırlı sayıda düzenlenmiş olduğundan, Eski Medeni Kanun düzenlemesinde mevcut olan; tarafların anlaşması, haklı sebebin gerçekleşmiş olması veya mirastan ıskatı gerektiren durumların varlığı halinde, evlenme yoluyla ya da taraflardan birinin ölümü ile kendiliğinden sona ermesi halleri evlatlık ilişkisinin sona ermesine sebep olmayacaktır. Zira, kanunkoyucu, yaptığı düzenlemeyle, evlatlık ilişkisi ile soybağı ilişkisi arasındaki farkları en aza indirmeyi amaçlamıştır.¹⁸ Evlatlığın mirastan yoksun bırakılmasını veya mirasçılıktan çıkarılmasını gerekli kılabilecek bir durumun varlığı halinde, evlatlığın mirastan yoksun bırakılması ya da mirasçılıktan çıkarılması yine mümkün olmakla beraber, bu yoksun bırakma/mirasçılıktan çıkarma hali evlat edinen ile evlat edinilen arasındaki evlatlık ilişkisinin sona ermesi sonucunu doğurmayacaktır¹⁹. Diğer bir ifade ile, evlatlık ilişkisi, şartların varlığı halinde mirasçılıktan çıkarılmaya veya mirastan yoksun bırakılmaya rağmen devam edecektir.

1. Evlatlık İlişkinin Kurulmasında Rızası Gereken Kişilerin Rızalarının Alınmaması

Medeni Kanununun 317. maddesi uyarınca; küçüğün menfaatini ağır bir şekilde zedelememek şartıyla, evlat edinme işlemi sırasında rızasının alınması gereken kişilerin, rızalarının alınmaması nedeniyle kurulmuş olan evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etmeleri mümkündür.

Rızasının alınması gereken kişilerden ilki; evlat edinilecek kişinin küçük ve ayırt etme gücüne sahip olması halinde evlat edinilecek kişinin kendisidir²⁰. Küçüğün evlat edinilmesi söz konusu olduğu durumlarda; küçüğün

¹⁸ IŞIK, s. 136; KAYA, s. 84; AYDOĞDU, s. 664.

¹⁹ AYDOĞDU, s. 665.

²⁰ BAYGIN (Koşullar), s. 612; IŞIK, s. 138; KIZIR, s. 161; AYDOĞDU, s. 671vd.; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312; BAYGIN, s. 244. RUHİ, BELEN ve KIZIR, bu eksikliği evlat edinmede kesin hükümsüzlük halleri başlığı altında incelemektedir; bkz. RUHİ, s. 64; BELEN, s. 111; KIZIR, s. 177. Yargıtay 2. HD., E. 2003/1679, K. 2003/2907, T. 5.3.2003; “..ayırt etme gücüne sahipse onunda rızasının alınması koşullar oluşmuşsa ev-

anne ve babasının da rızasının alınması gerekmektedir²¹. Vesayet altındaki bir küçüğün evlat edinilmesi ihtimalinde, vesayet makamlarının rızası alınmalıdır²². Evlat edinilecek kişinin kısıtlı veya ergin olması halinde onun rızası alınmalıdır. Bu durumda evlat edinenin altsoyunun bulunması halinde altsoyun rızasının da alınması gerekmektedir²³. Ayrıca, evlat edinilecek ergin veya kısıtlı kişinin evli olması ihtimalinde, eşinin rızası da aranmaktadır²⁴. Yapılan açıklama ışığında, evlatlık ilişkisinin kurulmasında rızası gereken kişilerin rızalarının alınmaması sebebiyle evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep edebilecek kişiler; rızası alınmamış ayırt etme gücüne sahip küçük, küçüğün rızası alınmamış anne ve babası veya küçüğün vesayet altında olması şartı ile vesayet makamı, rızası alınmamış ergin veya kısıtlı evlat edinilecek kişi, evlat edinenin rızası alınmamış altsoyu, evlat edinilecek ergin veya kısıtlı kişinin rızası alınmamış olan eşi olarak sıralanmaktadır.

Rızanın alınmaması kadar, alınan rızanın geçersiz olması halinde de belirtilen kişilerin evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep edebilmeleri mümkün

lat edinmesine izin verilmesi şeklinde infazda tereddüde yer verecek nitelikte olmayan, infazı olanaklı evlat edinme kararı verilmesi gerekir. (TMK. md. 305, 306, 308, 315, 316, 426/2-3, HUMK. md.388) Bu yönler gözetilmeden eksik hasımla yeterli araştırma yapılmadan ve infazda tereddüde yer verecek şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir. (HUMK.md.439/2)..” (Kazancı Bilişim).

- 21 BAYGIN (Koşullar), s. 615; IŞIK, s. 138; KAYA, s. 85; KİZİR, s. 161; AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ KARAMAN Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, İstanbul 2010, s. 388; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312; AYDOĞDU, s. 671. KİZİR, bu durumda evlatlık ilişkisinin iptal edilebilirlik ile sakat olacağını belirtmektedir; bkz. KİZİR, s. 179.
- 22 BAYGIN (Koşullar), s. 614vd.; IŞIK, s. 138; KİZİR, s. 161 vd.; AYDOĞDU, s. 671; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312; BAYGIN, s. 244. RUHİ ve KİZİR, vesayet makamlarının rızalarının alınmamasını iptal sebebi olarak ele almaktadır; bkz. RUHİ, s. 66; KİZİR, s. 179.
- 23 KAYA, s. 85; KİZİR, s. 162; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312. BELEN, ergin veya kısıtlanmış kişinin evlat edinilmesi halinde, evlat edinecek kişinin alt soyunun bulunmaması şartının gerçekleşmesinin aranması gerektiğini belirtmektedir; bkz. BELEN, s. 113. Ancak, söz konusu düzenleme 03.07.2005 kabul tarihli, 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 5399 sayılı Kanunun 1. maddesi ile değiştirilmiş ve evlat edinecek kişinin altsoyunun rızasının alınması şart ile söz konusu evlatlık ilişkisinin kurulması mümkün hale getirilmiştir.
- 24 IŞIK, s. 138; KAYA, s. 85; KİZİR, s. 164; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312. RUHİ ve KİZİR, bu eksikliği iptal nedeni olarak kabul etmekte iken; BELEN, bu rızanın eksikliğin evlat edinmede kesin hükümsüzlük sonucu doğuracağını belirtmektedir; bkz. RUHİ, s. 66; BELEN, s. 117; KİZİR, s. 179.

olmalıdır²⁵. Küçüğün doğumunu takip eden altı hafta içinde anne ve babadan, Medeni Kanunun 310. maddesinin ilk fıkrası uyarınca rıza alınması engellendiğinden maddeye aykırı olarak alınan rıza geçersiz olmaktadır²⁶. Bu geçersizlik anne ve baba tarafından evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talebini meşru kılmaktadır.

Kanuna uygun bir şekilde alınmış olan rızanın, Medeni Kanunun 310. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca tutanağa geçtiği tarihten itibaren altı hafta içinde rıza gösteren tarafından geri alınması mümkündür. Kişinin rızasını bu süre içerisinde geçerli bir şekilde geri almasına karşın, geri alma gözardı edilerek evlat edinme işlemi gerçekleştirilirse, rızasını geri alan kişi evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep edebilecektir. Ancak rıza geçerli bir şekilde geri alındıktan sonra, kişinin tekrar rıza gösterdiğini belirtmesi halinde, bu rıza kesin bir şekilde geçerli olur ve geri alınma imkanı ortadan kalkar.

Medeni Kanunun 311. maddesinin ilk fıkrasında ise, anne ve babanın rızasının aranmasını gerektirmeyen hallerden bahsedilmiştir. Bu hükme göre; anne ve babanın kim olduğu veya uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa ya da ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması halinde, bu kişinin rızası aranmamaktadır. Aynı şekilde küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmeyen anne babanın da rızası aranmaz²⁷.

Medeni Kanunun 312. maddesinin son fıkrası uyarınca, küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne veya babanın rızasının alınmamasına ilişkin mahkeme kararının, bu kişiye yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Bu bildirim yapılmadan kişinin rızası alınmadan gerçekleştirilen evlat edinme işlemi bu kişi tarafından evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi ile karşı karşıya kalabilecektir²⁸.

²⁵ SEROZAN, s. 234; BAYGIN, s. 244. BELEN, evlatlık ilişkisinin rızası gereken kişilerin rızalarının alınmaması halini, evlat edinmede hükümsüzlük halleri başlığında, kesin hükümsüzlük hali olarak incelemiştir; bkz. BELEN, s. 113 vd. ve ayrıca bkz. BELEN, s. 120 vd..

²⁶ BELEN, s. 116; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312; BAYGIN, s. 244.

²⁷ ÖZTAN, s. 592; BAYGIN (Koşullar), s. 618vd.; BELEN, s. 114. Yargıtay 2. HD., E. 2004/4013, K. 2004/5129, T. 22.4.2004; “.. 309. maddesi evlat edinilebilmesi için küçüğün ana, babasının rızasının alınmasının zorunlu olduğunu, 311/son maddesi; küçüğe karşı özen yükümlülüğünü yerine getirmeyen ana, babanın rızasının aranmayacağını..” (Kazancı Bilişim).

²⁸ ÖZTAN, s. 593; BELEN, s. 115 vd.; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312; BAYGIN, s. 244.

Evlat edinme kararının alınabilmesi için aranan rızaların alınması, ancak bu rızalardan birinde irade sakatlığının bulunması halinde, bu sakatlığın evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına neden olup olmayacağı tartışmalıdır. Bir görüş; evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına neden olacak hallerin kanunda sınırlı sayıda belirtilmiş olması ve bunların arasında irade sakatlıklarının sayılmamış olmasından yola çıkarak, rıza verilirken meydana gelecek olan irade sakatlığı nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesinin mümkün olmayacağını belirtmektedir²⁹. Diğer bir görüş ise, Borçlar Kanunu'nun 23 ve devamı maddelerinden yola çıkılarak irade sakatlığının bulunması halinde verilmiş olan rızanın geçersiz bir rıza olacağını, bu nedenle de söz konusu geçersiz rızaya dayanılarak verilen evlat edinme kararının kesinleşmesinden sonra artık evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilebilmesi gerektiğini savunmaktadır³⁰. Eski Medeni Kanun döneminde sözleşme olarak kabul edilen evlat edinmede irade sakatlığı nedeniyle doğrudan evlat edinmenin iptalinin istenmesi mümkündür. Ancak mevcut düzenlemede sözleşmesel özelliği ortadan kaldırıldığından doğrudan irade sakatlığının öne sürülmesi söz konusu olmaması gerekir, yalnız bu irade sakatlığına rağmen evlatlık ilişkisinin ayakta tutulması zorunluluğu anlamına gelmemektedir. Zira, irade sakatlığı bulunan bir rızanın söz konusu olduğu durumlarda, bu rıza geçersiz bir rıza olacak ve geçersiz rızanın alınmamış rıza olarak kabul görmesinden yola çıkılarak, söz konusu evlatlık ilişkisinin alınması gereken rızanın alınmaması sebebi ile kaldırılması talep edilebilecektir. Diğer bir ifade ile, irade sakatlığına uğramış bir rızanın varlığı halinde geçerli bir rızanın alınmamış olmasına dayanarak evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunulabilecektir. Bu şekilde geçersiz rızanın alınmamış rıza olması sebebiyle sınırlı sayıda sayılmış olan evlatlık ilişkisinin kaldırılması şartlarına bir

²⁹ SEROZAN, s. 234. SEROZAN, ayrıca evlat edinenin iradesinde sakatlık bulunması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması sonucunu doğurmayacağını belirtmektedir. Ancak aranan rızalar arasında evlat edinen kişinin rızasından bahsedilmediği nedeniyle bu görüş AYDOĞDU tarafından eleştirilmiştir. Kanaatimizce, SEROZAN'ın evlat edinenin irade sakatlığına dayanarak söz konusu evlatlık ilişkisinin kaldırılamayacağı görüşü, alınması gereken rızaların arasında evlat edinenin de rızasının bulunması düşüncesiyle değil, alınması gereken rızanın alınmaması sebebi ile evlatlık ilişkisinin kaldırılması konusundan bağımsız olarak belirtilmiştir. Diğer bir ifade ile, SEROZAN'ın evlat edinenin rızasından ve bu noktadaki irade sakatlığından bahsettiğini değil, evlat edinme talebi ile mahkemeye başvurma esnasında evlat edinenin irade sakatlığına uğraması ihtimalinden bahsettiğini düşünmekteyiz. Bu ihtimalde de SEROZAN'a katılmaktayız.

³⁰ ÖZTAN, s. 592; AYDOĞDU, s. 671; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ s. 313.

yenisi eklenmemiş olmasının yanısıra, geçersiz rızaya dayanarak kurulan evlatlık ilişkisine devam zorunluluğu getirilmemiş olmaktadır.

Evlat edinmeye ilişkin karar verilirken rızası aranan kişiler arasında bulunmayan, ancak evlat edinme kararının verilmesinden sonraki dönemde; kanunda rızası alınması gereken kişiler arasında sayılmasını gerektiren bir konuma sahip olan kişi, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme imkânına sahip değildir³¹. Örneğin, kısıtlı veya ergin kişinin evlat edinilmesi sırasında bekar olması ve evlat edinme kararı verildikten sonra evlenmiş olması ihtimalinde, evlat edinilen kişinin eşinin rızasının alınması gerekli değildir. Diğer bir ifade ile, evlat edinme kararının verilmesinden sonra evlat edinilen ile evlenen kişinin rızası aranmamaktadır. Alınması gereken bir rızadan söz edilebilmesi için, evlat edinme kararı verilmeden önce rıza verme hakkına sahip kişiler arasında bulunulması gerekmektedir.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta ise, evlat edinme kararı verilirken evlatlığın anne ve babasının rızasının gerektiği durumlarda, bu rızanın alınmamış olması sebebi ile evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep edilebilmesi için, anne ve babanın evlat edinme kararına karşın olağan itiraz ve temyiz yollarını tüketmiş olması aranmalıdır³². Zira, olağan kanun yollarına başvurmamış olup evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etmeleri halinde hakkın kötüye kullanımı şüphesi doğacaktır. Yalnız evlat edinme kararının kesinleşmesinden sonra evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açacak olan sebebin öğrenilmiş olması halinde, olağan kanun yollarının tüketilmediği gerekçesi ile bu talep reddedilemez³³.

2. Evlatlık İlişkisinin Kurulmasında Esasa İlişkin Noksanlıklar

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin talepte bulunulması sonucunu doğuracak olan bir diğer sebep; rızası alınması gereken kişilerin rızalarının alınması dışında kalan esasa ilişkin diğer konularda eksiklik olmasıdır³⁴. Böyle bir eksikliğin bulunması halinde Cumhuriyet savcısı ve her ilgili, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme hakkına sahiptir.

³¹ KAYA, s. 85; AYDOĞDU, s. 672; BAYGIN, s. 244.

³² AYDOĞDU, s. 675; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313.

³³ AYDOĞDU, s. 675.

³⁴ SEROZAN, s. 235; KAYA, s. 86; AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 388; AYDOĞDU, s. 677; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313.

Esasa ilişkin noksanlık hallerinden ilki, küçüğün evlat edinilmesi söz konusu olduğu durumlarda evlat edinen kişi ile evlatlık arasında en az bir yıldır, evlat edinilmesi düşünülen kişinin ergin veya kısıtlı olması halinde en az beş yıldır bulunması gereken bakım ve eğitim ilişkisinin olmamasıdır³⁵. Küçüğün evlat edinilmesi için aranan şartlardan biri olan çocuğun eğitim ve bakımının evlat edinecek kişi tarafından en az bir yıl süreyle karşılanmış olması; çocuk ile evlat edinecek arasında bir bağ oluşması ve evlat edinecek kişi ile çocuğa birbirlerini tanımaları için bir deneme süresi verilmesi amacını taşımaktadır. Ayrıca, çocuğun eğitime ve bakımına en ufak bir katkıda bulunmayan kimsenin küçüğü evlat edinmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Küçüğün evlat edinecek kişi ile arasında bir bağ olması, çocuğun evlat edildikten sonraki hayatına uyum sağlamasını da kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle çocukla bakım ve eğitim konusunda hiç ilgilenmemiş birinin, çocuğu evlat edinebilmesi engellenmek istenmiş, bu rağmen evlat edinme kararının verilmiş olması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması talep edilebilmesi mümkündür.

Bir diğer noksanlık hali; evlat edinme işleminin evlat edinilecek çocuğun menfaatine aykırı olmasıdır³⁶. Küçüğün yararına aykırı olmasına karşın evlat edinme kararı verilmesi, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilebilmesi sonucuna yol açmaktadır. Zira, küçüğün evlat edinilmesi, küçüğün ruhsal ve bedensel sağlığına, gelişimine, geleceğine zarar verecek ise evlat edinme kararı verilemez. Aynı şekilde küçüğün evlat edinilmesi, evlat edinecek kişinin diğer çocuklarının yararlarını hakkaniyete aykırı biçimde zedelememesi gerekmektedir³⁷. Evlat edinilecek çocuğun aileye katılması, diğer çocukların

³⁵ ŞIPKA, s. 307; ÖZTAN, s. 593; IŞIK, s. 139; KAYA, s. 86; AYDOĞDU, s. 678; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 245. Ayrıca bkz. BAYGIN, Cem, Evlat Edinmenin Koşulları, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 3-4, Erzincan 2003, s. 591-626. Yargıtay 2. HD., E. 2004/800, K. 2004/1687, T. 16.2.2004; “..Bir küçüğün evlat edinilmesi evlat edinen tarafından bir yıl süre ile bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluyla bağlıdır. (MK.m.305/1) Toplanan delillerden bu şartın gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. Açıklanan sebeple de sonucu itibariyle doğru olan kararın onanmasına karar verilmesi gerekmiştir.”; Yargıtay 2. HD., E. 2004/6944, K. 2004/7910, T. 15.6.2004 (Kazancı Bilişim). RUHİ, bu şartın eksikliğinin butlan sonucunu doğuracağını, KİZİR ise bu halde iptal edilebilirliğin söz konusu olacağını belirtmektedir; bkz. RUHİ, s. 64; KİZİR, s. 179.

³⁶ BAYGIN (Koşullar), s. 598; KİZİR, s. 156; AYDOĞDU, s. 679; BAYGIN, s. 245.

³⁷ BAYGIN (Koşullar), s. 600; KİZİR, s. 156. BELEN, evlat edinecek kişinin çocuklarının çıkarının zedelenmesi halini mutlak butlan sebepleri arasında saymakta iken, KİZİR bu

menfaatini hakkaniyete aykırı bir şekilde zedeleyecek ise, bu çocukların menfaatlerinin de korunması gerektiği için evlat edinme kararı verilmez. Diğer çocukların menfaatlerinin zedelenecek olmasına karşın, mahkemenin evlat edinme kararı vermesi halinde Cumhuriyet savcısı ve her ilgili bu ilişkinin kaldırılmasını talep edebilecektir.

Birlikte evlat edinme halinde evlat edinecek eşler için, en az beş yıldır evli olma veya eşlerin otuz yaşını doldurmuş olmaları şartı aranmaktadır³⁸. Bu şartın yerine getirilmemiş olmasına rağmen evlat edinme kararının verilmesi yine bu ilişkinin kaldırılmasının talep edilebilmesine sebep olmaktadır. Eşlerin birlikte evlat edinmesi için evliliklerinin en az beş yıldır sürüyor olmasının aranmasının nedeni; evlat edinilecek çocuğun düzenli, oturmuş bir aile yapısına dahil olmasının çocuğun menfaatine uygun olmasıdır. Diğer bir ifade ile evlat edinecek kişilerin evlilik tarihinden itibaren geçen bu beş yılda, evliliklerinin oturacağı, aile düzeninin sağlanmış olacağı ve böyle bir ortamda evlat edinilen çocuğun aileye daha kolay uyum sağlayacağı kabul edilmektedir. Öte yandan, çift her ne kadar beş yıldır evli olmasa da, otuz yaşını doldurmuş olmaları halinde de birlikte evlat edinebileceklerdir. Bu şartın amacı ise, her ne kadar yeni bir evlilik söz konusu olsa dahi belirli bir yaşa gelmiş olması nedeniyle eşler arasında fevri davranışların olmayacağı, eşlerin olgunluğu nedeniyle çocuğun menfaatine uygun bir aile ortamının sağlanabileceği düşüncesidir. Bu şartı bir bütün halinde inceleyecek olursak, amacın eşlerin evlilikle veya yaş yoluyla belirli bir olgunluğa erişmelerinin kanun koyucu tarafından gerekli görüldüğü söylenebilecektir.

Birlikte evlat edinmenin mümkün olması için evlat edinecek kişilerin evli olması aranmaktadır³⁹. Bu nedenle evli olmayan kişilerin birlikte evlat

durumun iptal edilebilirlik sebepleri arasında yer aldığını savunmaktadır; bkz. BELEN, s. 118.

³⁸ BAŞPINAR, Veysel, Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 3, Ankara 2003, (79-101)s. 96; BAYGIN (Koşullar), s. 608; IŞIK, s. 139; KAYA, s. 86; KIZIR, s. 158; AYDOĞDU, s. 678; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 245. RUHI, bu eksikliği butlan nedeni olarak, KIZIR ise iptal edilebilirlik nedeni olarak incelemektedir; bkz. RUHI, s. 64; KIZIR, s. 179.

³⁹ ŞIPKA, s. 309; BAŞPINAR, s. 96, dpn. 95; IŞIK, s. 139; KIZIR, s. 157; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 245. BELEN ve KAYA, bu durumun yokluk sonucunu doğuracağını belirtmektedir; bkz. BELEN, s. 106, KAYA, s. 83.

edinmeleri Medeni Kanun uyarınca mümkün değildir⁴⁰. Buna rağmen evli olmayan kişilerin birlikte evlat edinmesine ilişkin karar verilmesi, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına neden olabilecektir.

Tek başına evlat edinmenin söz konusu olduğu hallerde ise, evlat edinecek kişinin otuz yaşını doldurmuş olması aranmakta, bu durum birlikte evlat edinmedeki yaş şartıyla aynı amaca yönelmiş bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile, kişinin tek başına evlat edinebilmesi için, kanun koyucu kişinin belirli bir olgunluğa ulaşması gerektiğini düşünmektedir.

Bir diğer tek başına evlat edinme ihtimali; evli kişinin tek başına evlat edinmesidir⁴¹. Bu durumun gerçekleşebilmesi için, evlat edinecek eşin otuz yaşını doldurmuş olmasının yanısıra; diğer eşin ya ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksun olması ya iki yılı aşkın süredir nerede olduğunun bilinmiyor olması ya da mahkeme kararı ile iki yılı aşkın süreden beri eşlerin ayrı yaşıyor olması gerekmektedir. Evlat edinmek isteyen eş, diğer eşe dair belirtilen hallerden hangisinin gerçekleştiğini iddia ediyorsa onu ispatlamakla mükelleftir. Aksi takdirde tek başına evlat edinmesi mümkün olmayacak, her nasılsa evlat edinme kararı verilmiş ise bu ilişkinin kaldırılması talep edilebilecektir. Ayrıca, evli kişinin, diğer eşin çocuğunu evlat edinmesi halinde kanun, çiftin en az iki yıldır evli olmasını aramakta, bu şart gerçekleşmeden evlat edinme kararı verilmesi halinde, evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunulması mümkün olacaktır⁴².

Evlat edinmenin genel şartları arasında aranan; evlat edinen ile evlat edinecek kişi arasında onsekiz yaş farkının bulunması halinin gerçekleşmemiş olmasına rağmen, evlat edinme kararının verilmesi de evlatlık ilişkisinin kaldırılması istemini doğuracak bir diğer eksikliklerdir⁴³.

Evlat edinme kararı verilmeden önce yetkili ve görevli mahkeme, evlat edinme işleminin şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği, evlatlığın ve evlat

⁴⁰ BAYGIN (Koşullar), s. 607.

⁴¹ KİZİR, s. 159; AYDOĞDU, s. 678; BAYGIN, s. 245.

⁴² KİZİR, s. 159; BAYGIN, s. 163. RUHİ, bu şartın yoksunluğunu butlan sebepleri başlığı altında incelemiştir; bkz. RUHİ, s. 64.

⁴³ ÖZTAN, s. 593; BAYGIN (Koşullar), s. 606; KİZİR, s. 160; AYDOĞDU, s. 678; BAYGIN, s. 245. RUHİ ve BELEN; evlat edinen ile evlatlık arasında on sekiz yaş fark olması şartının gerçekleşmemiş olması ihtimalini, evlat edinmenin kesin hükümsüz olacağı haller altında ele almıştır; bkz. RUHİ, s. 64; BELEN, s. 112.

edinenin alt soyunun menfaatlerinin zedelenip zedelenmediği gibi esaslı noktaları araştırmalıdır⁴⁴. Aksi halde evlatlık ilişkisinin kaldırılması istenebilecektir.

Medeni Kanununun 318. maddesine göre, evlat edinme kararı verilirken meydana gelen esasa ilişkin noksanlıklar, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının istenmesi durumunda eğer ortadan kalkmış, yani noksanlıklar giderilmiş ise bu andan sonra evlatlık ilişkisinin kaldırılması talep edilemeyecektir⁴⁵.

3. Evlatlık İlişkisinin Kurulmasında Usule İlişkin Noksanlıklar

Evlatlık ilişkisinin kurulması için gerekli rızaların alınması ve esasa ilişkin şartların yerine getirilmesinin yanısıra usule ilişkin şartların da gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Bu şartların gerçekleşmemesi veya eksiklik bulunması evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına yol açmaktadır. Medeni Kanununun 318. maddesi uyarınca; evlat edinme kararında sadece usule ilişkin noksanlıkların olması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesi, ilişkinin kaldırılmasının evlat edinilecek kişinin menfaatini açıkça zedelemeyecek olmasına bağlıdır.

Medeni Kanununun 315. maddesi uyarınca; evlat edinme kararı, tek başına evlat edinme söz konusu olduğu hallerde, evlat edinenin oturma yeri; birlikte

44 AYDOĞDU, s. 682. BAYGIN, bu konuyu usule ilişkin noksanlıklar arasında incelemektedir; bkz. BAYGIN, s. 245. Yargıtay 2. HD., E. 2004/5460, K. 2004/6389, T. 17.5.2004; “..Evlat edinme kararı verilmeden önce, evlat edinen ile evlatlığa alınmak istenilen ana babanın kişisel özellikleri, öğrenim durumları, geçmişte meslek ve iş yaşatıları, halen yaptıkları işler, küçüğe sağlanacak sosyal güvenceler, ailelerin gelir durumları, sahip oldukları mal varlıkları, sağlık durumları, davacının evlat edinmeye ne kadar hazır olduğu yaşanılan evin niteliği, yaşam biçimleri ve beklentileri etraflı şekilde araştırılmalı, gerektiğinde mahkemenin bünyesindeki uzmanlardan, bunun bulunmaması halinde diğer kamu kuruluşunda çalışanlardan (özellikle Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindekilere) görüş ve rapor alınıp (4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanununun 5. maddesi) delillerin birlikte değerlendirilip, sonucu uyarınca karar verilmesi gerekir. Eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasa-ya aykırıdır..” (Kazancı Bilişim).

45 ÖZTAN, s. 593; AYDOĞDU, esasa ilişkin noksanlıkların varlığı halinde, küçüğün menfaatinin zedelenmesi sonucu doğuracak bir evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunulmaması gerektiğini savunmaktadır. Yazara göre, alınması gereken rızanın alınmaması gibi önemli bir şartın yerine getirilmemiş olması halinde kurulmuş olan evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinin çocuğun menfaatini ağır biçimde zedelemeyecek olması şartıyla kabul edilirken, esasa ilişkin noksanlıklarda çocuğun menfaatinin dikkate alınmaması kanun koyucunun amacına uygun düşmeyecektir; bkz. AYDOĞDU, s. 677.

evlat edinmenin söz konusu olduğu hallerde, eşlerden birinin oturma yeri mahkemesince verilir⁴⁶. Bu hükme karşın, evlat edinme kararının bir başka mahkemece verilmesi halinde, görevli ve yetkili mahkeme dışında bir mahkeme tarafından verilmiş bir evlat edinme kararı verilmesi söz konusu olacaktır. Bu durumda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması talep edilebilir⁴⁷. Ancak tekrarlamak gerekir ki; bu usul eksikliğinin evlat edinilen kişinin menfaatini ağır şekilde zedeleyecek bir evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebine neden olması halinde, bu talep geri çevrilecektir.

Küçüğün evlat edinilmesi söz konusu ise, küçüğün anne ve babasının rızalarının alınması gerekmektedir. Bu rızaların ise, Medeni Kanununun 309. maddesi uyarınca küçüğün veya anne ve babasının yerleşim yeri mahkemesinde açıklanmalı ve tutanağa geçirilmelidir. Rızanın mahkemeye sözlü veya yazılı olarak verilmesi önem arz etmemektedir. Önemli olan sözlü veya yazılı rızanın tutanağa geçirilmesidir⁴⁸. Bu rıza beyanının ilgili maddede belirtilen mahkemede yapılmaması ise usule ilişkin bir eksiklik olup evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının istenmesine yol açmaktadır.

Mahkemeye evlat edinme talebinin gelmesi ile başlayan yargılama sırasında evlat edinilecek kişinin ve evlat edinecek kişinin dinlenmesi, evlat edinecek kişinin altsoyunun olması ihtimalinde onların görüşlerinin alınması

⁴⁶ YALMAN, Süleyman, Evlatlık Kararının Kaldırılması (Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin Bir Kararı Üzerine Değerlendirme), Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 3-4, Konya 2004, s. 183-190; Yargıtay 2. HD., E. 2004/2320, K. 2004/3249, T. 15.3.2004; "...1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 315. maddesi ile " Evlat edinme kararı, evlat edinenin oturma yeri; birlikte evlat edinmede eşlerden birinin oturma yeri mahkemesine verilir. Mahkeme kararıyla birlikte evlatlık ilişkisi kurulmuş olur." Hükmü getirilerek, evlat edinmeye izin kararı verilmesi usulü kaldırıldığından, dava ve hüküm tarihi itibarıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 8. maddesinin 5. bendindeki evlat edinme davalarında sulh hukuk mahkemesinin görevli olduğuna ilişkin hükmü de zımni olarak yürürlükten kaldırılmıştır. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanununun 4. maddesinin 1. bendinde 22.11.2001 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ikinci kitabı ile 03.12.2001 tarihli ve Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işlerde aile mahkemelerinin görevli olduğuna ilişkin hüküm mevcuttur..." (Kazancı Bilişim).

⁴⁷ KAYA, s. 87; AYDOĞDU, s. 681; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 245.

⁴⁸ AYDOĞDU, s. 681; BAYGIN, s. 245.

ve ihtiyaç duyulduğunda uzmanlara danışılması gerekmekte, aksi halde usuli bir noksanlık söz konusu olmaktadır⁴⁹⁻⁵⁰.

Yukarıda belirtilen hallerden birinin varlığı, evlatlık ilişkisinin kurulmasında usule ilişkin şartlarda noksanlık olduğu kabul edilmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi, usulde noksanlık olması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talebi, ancak evlat edinilecek kişinin menfaatlerinin ağır bir şekilde zedelenmemesi şartı ile mümkün olmaktadır.

B. Evlatlık İlişkinin Kaldırılmasını Talep Edebilecek Kişiler

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi, rızası alınması gereken kişilerin rızalarının alınmaması nedenine dayanmakta ise, bu talepte bulunabilecek kişiler, rızaları alınması gerekip de alınmamış olan kişilerdir⁵¹.

⁴⁹ BAYGIN, s. 246.

⁵⁰ Yargıtay 2. HD., E. 2001/7235, K. 2001/8689, T. 04.06.2001; "Diğer taraftan evlat edinme işlemleri sırasında akli melekelerinin yerinde olmadığı, yine vekaletname altındaki imzanın da ona ait olmadığı ileri sürülmüştür. Bu konular incelenmeden, gerekirse Adli Tıp Kurumundan ve uzman imza incelemesi, bilirkişi raporları alınmadan eksik araştırma ve inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir." (Kazancı Bilişim); Yargıtay 2. HD., E. 2003/14702, K. 2003/15706, T. 17.11.2003; "...Türk Medeni Kanunu'nun 305. maddesinin 1. fıkrasına göre bir küçüğün evlat edinilmesi, evlat edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması koşuluna bağlıdır. Aynı Kanun'un evlat edinme kararı vermeden önce hakime araştırma yükümlülüğü getiren 316. maddesinde; "Evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir. Araştırma özellikle evlat edinen ve edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitime yeteneği, evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığı kavuşturulması gerekir" hükmü mevcuttur. Mahkemece, Medeni Kanun'un 305. maddesinin 1. fıkrasındaki şartın gerçekleşip gerçekleşmediği tespit edilmeden ve 316. maddesi gereğince kapsamlı bir araştırma yapılmadan tarafların beyanları ile yetinilerek yazılı şekilde hüküm kurulması da doğru bulunmamıştır..." (Kazancı Bilişim). Yargıtay 2. HD., E. 2007/13557, K. 2008/13834, T. 22.1.2008; "...4721 sayılı Türk Medeni Kanununun evlat edinme kararı verilmeden önce hakime araştırma yükümlülüğü getiren 316. maddesine göre evlat edinmeye, ancak esaslı sayılan her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasından, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verilir. Araştırmada özellikle evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitime yeteneği, evlat edinmeye yönelten sebepler ve aile ilişkileri ile bakım ilişkilerindeki gelişmelerin açıklığı kavuşturulması gerekir. Evlat edinenin altsoyu varsa, onların evlat edinme ile ilgili tavır ve düşünceleri de değerlendirilir. (AYDOĞDU, Murat, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme Kitap Eki CD, Yargıtay'ın Evlat Edinmeye İlgili Kararları, s. 368-369)

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan dolayı, rızası alınmamış kişinin dava açmadan ölmesi halinde mirasçılarının dava açma hakkı yoktur. Ancak izni alınmayan kişi dava açmış ve daha sonra ölmüş ise bu takdirde mirasçıları açılmış olan bu davaya devam etme imkânına sahiptirler⁵².

Esasa ilişkin noksanlık olması halinde, Cumhuriyet savcısı ve her ilgili evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunma imkanına sahip olacaktır⁵³. Burada, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasından maddi veya manevi menfaati olan kişiler ilgili kapsamına girmektedir⁵⁴. Konu açısından bakıldığında; evlat edinen, evlatlık, evlat edinenin diğer çocukları, küçüğün evlat edinilmesi söz konusu ise küçüğün anne ve babası, evlatlık ilişkisinin kurulması ile evlat edinenin mirasçılığını kaybedecek olan kişilerdir.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında bir görüş; davalıların kural olarak evlat edinen ile evlat edinilen olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre, eğer evlat edinen davacı ise, davalı evlat edinilen; evlat edinilen davacı ise bu durumda da evlat edinen davalı taraf olmaktadır. Evlat edinilen kişinin küçük olması halinde, evlat edinenin dava tarafı olması ve evlat edinilenin öz anne ve babasının evlat edinme kararı ile velayet haklarının sona ermesi nedeniyle; davalı ya da davacı olduğuna bakılmaksızın küçüğün davada temsil edilmesi için kendisine bir kayyım atanması gerekmektedir⁵⁵. Bir diğer görüş ise, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası çekişmesiz olarak görülmekte, bu nedenle de bu davada davalı taraf gösterilmesi zorunlu olmadığını savunmaktadır. Mevcut düzenlememizde, hangi hallerin çekişmesiz yargıya dâhil olduğu belirtilmemiş olduğundan, uygulamada birçok çekişmesiz yargılamaların çekişmeli yargı ile yürütüldüğünü belirten AYDOĞDU, Alman

⁵¹ KAYA, s. 87; AYDOĞDU, s. 682; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 246.

⁵² RUHİ, s. 64; KAYA, s. 87; AYDOĞDU, s. 690; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 314; BAYGIN, s. 246.

⁵³ KAYA, s. 87; AYDOĞDU, s. 682; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 314.

⁵⁴ RUHİ, s. 64; AYDOĞDU, s. 683; BAYGIN, s. 246.

⁵⁵ RUHİ, s. 64; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 246. Yargıtay 2. HD., E. 2002/1616, K. 2002/3756, T. 18.3.2002; “..Berkant 15.1.1998 doğumludur. Kimliği tam olarak belirlenemeyen anne ve baba tarafından terkedilip koruma altına alınmış olmasına göre kendine vasi tayin ettirilerek dava vasiye yöneltmeden eksik hasımla yargılamaya devam olunarak hüküm kurulması doğru değildir...” (Kazancı Bilişim).

Hukuku'nda açıkça bu davanın çekişmesiz yargıya ait olduğunu da hatırlatmaktadır⁵⁶.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilebilmesi için evlat edinme kararının kesinleşmesi gerekmektedir. Zira, karar henüz kesinleşmemiş ise, henüz kurulmuş bir evlatlık ilişkisinden söz edilmesi mümkün olmayacaktır⁵⁷.

C. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılmasının İstenemeyeceği Haller

Kesinleşmiş mahkeme kararı ile kurulan evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını gerekli kılan bir eksikliğin varolduğu herhalde, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesi mümkün olmayabilir. Diğer bir ifade ile, evlatlık ilişkisi kurulurken mevcut olan eksiklik her ne kadar ilişkinin kaldırılmasını talep etme imkanı sağlıyor olsa da, her zaman bu talep, ilişkinin kaldırılması ile sonuçlanmayabilir. Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının istenemeyeceği hallerin başında evlat edinilen kişinin menfaatinin ağır biçimde zedelenmesi gelir. Noksanlıkların ortadan kalkması ve evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesi için öngörülmesi olan hak düşürücü sürenin sona ermiş olması da evlatlık ilişkisinin kaldırılması isteminin yapılmasını engelleyen diğer hallerdir.

1. Evlatlığın Menfaatinin Ağır Biçimde Zedelenmesi

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması isteminin, rızası alınması gereken kişilerin rızalarının alınmamasından veya usule ilişkin eksikliklerin mevcudiyetinden kaynaklandığı hallerde, evlat edinilen kişinin menfaati göz önünde bulundurularak karar verilmesi gerekmektedir.

Medeni Kanununun 317. maddesine bakıldığında; rızası alınması gereken kişilerin rızalarının alınmaması halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını talep etme imkanları, evlat edinilen küçüğün menfaatinin ağır biçimde zedelenmemesine bağlanmıştır. Ancak her ne kadar kanunda küçüğün menfaati denmiş olsa da, ergin kişinin evlat edinilmesinin söz konusu olduğu durumlarda da ergin evlatlığın menfaatinin de göz önünde tutulması gerekir⁵⁸.

⁵⁶ AYDOĞDU, s. 689 vd..

⁵⁷ KAYA, s. 85; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313 vd.; BAYGIN, s. 246.

⁵⁸ ÖZTAN, s. 592; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313.

Buradan çıkarılacak sonuç; rızası alınması gerekirken alınmayan bir kişinin açtığı evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında göz önünde tutulacak olan evlat edinilen kişinin menfaati olacaktır⁵⁹.

Evlatlık ilişkisinin kurulması için rızası aranan kişilerin rızası alınmadığı takdirde, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilebilmesi; küçüğün menfaatinde yaratılacak zedelenme, rızanın alınmasını öngören düzenlemenin karşısında yer almaktadır. Bu nedenle evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına dair karar verilirken, evlat edinilen küçüğün menfaatinin ağır biçimde zedelenmeyecek olması aranmalıdır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, küçüğün menfaatinin zedeleyip zedelemeyeceği konusundaki karar, somut olayın incelenmesi sonucu verilecektir⁶⁰. Diğer bir ifade ile somut olay değerlendirilmeden, küçüğün menfaatinin ağır biçimde zedelendiği sonucuna ulaşılması mümkün değildir. Zira, kimi durumlarda, küçüğün menfaatinde oluşacak zedelenme, ilişkinin kaldırılmasını engelleyecek kadar ağır olmayabilir. Öte yandan, evlat edinilen küçüğün, evlatlık ilişkisinin kurulmasının ardından, evlat edinen ile yaşama-ya alışması, bu ortamda huzurlu olması ve yeni yaşamına tamamen uyum göstermiş olması halinde; evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının küçüğün menfaatinin ağır biçimde zedeleyecek olduğunu sonucuna varılması gerekir. Evlat edinilen küçüğün, evlatlık ilişkisinin kurulmasından önce içinde bulunduğu ortam, bu ilişkinin kurulması ile içinde bulunmaya başladığı ortam arasında evlatlık ilişkisinin kurulmasından sonraki yaşamı lehine büyük bir iyileşme göstermemiş ise, bu durumda ilişkinin kaldırılmasının çocuğun menfaatinin ağır biçimde zedeleyeceği söylenemeyecektir.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinin nedeni usule ilişkin eksiklik bulunması olması halinde, evlat edinilen kişinin küçük veya ergin olmasına bakılmadan menfaatinin ağır biçimde zedelenmeyecek olması aranır⁶¹. Me-

⁵⁹ SEROZAN, s. 234; IŞIK, s. 139; KAYA, s. 86; AYDOĞDU, s. 673vd.; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 312; BAYGIN, s. 248. RUHİ, butlan hallerinin mevcut olduğu ve evlat edinmenin iptalini gerektirecek hallerde, butlana veya iptale dayanarak açılan davanın; evlat edinen ile evlatlık arasında evlat edinmenin gerektirdiği görevlerin yerine getiriliyor olması durumunda, MK. m. 2'ye aykırılık nedeniyle reddedilmesi gerektiği belirtmektedir; bkz. RUHİ, s. 65 ve 67.

⁶⁰ KAYA, s. 86; AYDOĞDU, s. 674; BAYGIN, s. 248.

⁶¹ SEROZAN, s. 235; BELEN, s. 123; IŞIK, s. 139; KAYA, s. 87; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 248 vd.. ÖZTAN, usule ilişkin bir eksik-

deni Kanununun 318. maddesinin lafzına bakıldığında; evlat edinilenin yaşı veya ehliyet durumundan bahsedilmeden, sadece evlatlığın menfaatinin ağır biçimde zedelenmesinin göz önünde bulundurulması gerektiğinin belirtilmesi, usule ilişkin eksikliklerin varlığı halinde, evlat edinilen ergin ve kısıtlıların da menfaatinin dikkate alınması sonucunu doğurur.

Usule ilişkin eksikliklerin varlığı nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi ile karşılaşan hakim, söz konusu talebin kabulü halinde, bu ilişkin kaldırılmasını talep eden kişinin elde edeceği menfaat ile evlat edinilen kişinin menfaatinin zedelenme oranını göz önünde tutarak karar verecektir. Eğer evlat edinilen kişinin menfaati ağır biçimde zedelenmeyecekse, söz konusu evlatlık ilişkisi, usule ilişkin eksiklik nedeniyle kaldırılacaktır.

Medeni Kanundaki düzenlemeler göz önüne alındığında, söz konusu evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına engel olacak olan evlatlığın menfaati sadece rızası alınmayan kişilerin açacağı ve usule ilişkin eksikliklerden kaynaklanan evlatlık ilişkisinin kaldırılması davalarında söz konusu olacaktır. Diğer bir ifade ile, esasa ilişkin noksanlıkların söz konusu olduğu durumlarda, evlat edinilen kişinin menfaatinin ağır biçimde zedelenmiş olup olmamasının ilişkinin kaldırılması davasında değerlendirilmeye alınmayacaktır⁶². Evlat edinilen kişinin menfaatinde meydana gelecek olan zedelenmenin, esasa ilişkin noksanlıklar halinde de dikkate alınması ve bu şekilde karar verilmesi yönünde görüşler de mevcuttur⁶³.

2. Noksanlıkların Ortadan Kalkması

Evlat edinme süresinde varolan noksanlıkların sonradan giderilmesi ve bunun ardından evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebinde bulunulması halinde, ilişkinin kaldırılması kararı verilemez⁶⁴. Başka bir anlatımla; noksanlık bulunan evlat edinme başvurusu her nasılsa evlat edinme kararı alınması ile sonuçlanmış, ancak söz konusu noksanlıklar karardan sonra tamamlanmış ise, artık bu evlatlık ilişkisinin kaldırılması söz konusu olmayacaktır.

lik bulunması halinde, bu noksanlığın evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesine neden olmayacağı görüşündedir; bkz. ÖZTAN, s. 593.

⁶² BAYGIN, s. 249.

⁶³ RUHİ, s. 65 ve 67.

⁶⁴ BELEN, s. 123; IŞIK, s. 139; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 313; BAYGIN, s. 249.

Zaman içinde ortadan kalkması mümkün olmayan noksanlıkların varlığı halinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi kanunda belirtilen süreler içinde yapılması ile söz konusu ilişkinin kaldırılması gerekecektir. Bu duruma örnek olarak kanunda aranan evlat edinen ile evlat edinilen kişi arasında onsekiz yaş fark bulunması şartı verilebilir. Evlat edinen ile evlat edinilen arasında onsekiz yaş fark olması şartı gerçekleşmemiş olmasına rağmen evlat edinme kararı verilmiş olması halinde bu ilişkinin kaldırılması gerekir. Bu noksanlığa rağmen ilişkinin kaldırılmasına engel olacak tek şey söz konusu yaş farkının evlat edinme kararı verildikten sonra evlat edinen veya evlat edinilen hakkında yaş düzeltme davası açılmış olması ve bu dava sonucunda evlat edinmede aranan onsekiz yaş farkının sağlanması halidir. Diğer bir ifade ile, evlat edinen ile evlatlık arasında onsekiz yaş fark olmamasına rağmen verilen evlat edinme kararının ardından evlatlık ilişkisinin kaldırılması talep edilmeden bu şart yaş düzeltme davası ile sağlanır ise, söz konusu noksanlık giderilmiş olacağından artık ilişkinin kaldırılması talep edilemeyecektir⁶⁵.

3. Hak Düşürücü Sürenin Geçmesi

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması talebi, hak düşürücü sürelerle tabi tutulmuştur. Medeni Kanununun 319. maddesine göre; evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin dava hakkı, söz konusu ilişkinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve her halde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer⁶⁶. Söz konusu madde uyarınca, evlat edinme kararı-

⁶⁵ SEROZAN, s. 235; BAYGIN, s. 250.

⁶⁶ Eski Medeni Kanun döneminde butlan ile sakat olma halinde evlatlık sözleşmesinin iptali davası için süre öngörülmemiş ancak talebin hakkın kötüye kullanılması anlamına gelmesi halinde reddedilmesi gerektiği Yargıtay tarafından benimsenmiştir; bkz. Yargıtay HGK., E. 2002/2-441, K. 2002/433, T. 29.5.2002; “.Yargıtay’ımız da İsviçre Federal Mahkemesi gibi butlanın yıllar sonra ileri sürülmesini hakkın kötüye kullanılması olarak benimsemiş ve (25/1/1984 gün ve 3/1 ve 30/9/1988 gün ve E.1987/2, K. 1988/2 sayılı İçtihadı Birleştirme kararlarında ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 4/11/1964 gün E:1953/D-2, K:640, 16/12/1964 gün E:336/D-2 K:724, 12/5/1965 gün E:5/D-4 K:203, 24/4/1968 gün E:1956/D-2 583 K:278, 22/10/1974 gün E: 1971/2-810 K:1043, 13/2/1974 gün ve 574/103, 7/12/1983 gün ve 4/224-1276 sayılı ve Yargıtay 2.Hukuk Dairesinin 12/12/1977 gün ve E:8401 K:8582 ve 1.2.1999 gün E: 14625, K:434) sayılı kararlarında artık butlanın dinlenemeyeceğini, benimsemiştir. Bu kurala göre Medeni Kanununun 2. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen hakkın kötüye kullanılması yasağı kuralının amacı, hakime özel ve istisnai hallerde (adalete uygun düşecek) şekilde hüküm verme imkanını sağlamaktır.” (Kazancı Bilişim).

nın kesinleşmesinden itibaren beş yıl içinde ve bu karar kesinleştikten sonra kaldırılma sebebinin öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl içinde ilişkinin kaldırılması talep edilmelidir⁶⁷.

Söz konusu hak düşürücü sürelerin kaçırılması halinde, artık ilişkinin kaldırılması istenemez hale gelir ve mevcut eksiklikleri ile geçerli bir evlat edinme söz konusu olur. Diğer bir ifade ile, hak düşürücü süre içerisinde evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesi halinde kaldırılacak olan bu ilişki, hak düşürücü sürenin geçirilmesinin ardından kaldırılması talep edilemez bir hale gelecektir.

Hak düşürücü sürenin geçirilmesi, haklı bir sebebe dayanmakta ise, Medeni Kanununun 300. ve 303. maddelerine kıyasen davacıya bir aylık ek süre verilmesi de mümkündür⁶⁸. Haklı sebep ile sürenin geçirilmesinde verilecek ek süre, bu maddelerin kıyasen uygulanması sonucunda bir ay olacaktır. Öte yandan, doktrindeki bir diğer görüş bu sürenin Medeni Kanununun 289. maddesinin kıyasen uygulanması ile bir yıllık hak düşürücü sürenin haklı sebebin ortadan kalkmasından itibaren başlaması gerektiğini savunmaktadır⁶⁹.

D. Evlatlık İlişkinin Kaldırılmasının Sonuçları

Yapısında noksanlık bulunmasına rağmen kurulmuş olan evlatlık ilişkisinin, kanunda belirtilen haller nedeniyle kaldırılması ile, söz konusu evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının ileriye etkili mi yoksa geriye etkili mi olduğu tartışmalı bir konudur.

⁶⁷ RUHİ, s. 65; SEROZAN, s. 236; IŞIK, s. 140; KAYA, s. 88; KIZIR, s. 180; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 314; AKINTÜRK/ATEŞ KARAMAN, s. 389; BELEN, s. 129; BAYGIN, s. 250. Yargıtay 2. HD., E. 2008/248, K. 2009/7129, T. 14.4.2009; “..Evlatlık ilişkisinin esasa ilişkin noksanlıklardan biriyle sakat olması, evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebidir (TMK m. 318/1). Ancak, davanın evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl ve her halde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl içinde açılması gerekir. Bu süre hak düşürücü süredir (TMK m. 319) ve hakim tarafından re'sen gözetilir. Dava, 26.07.2006 tarihinde açılmıştır. Evlat edinme kararı, davacıların başvurusu üzerine verildiğine, davacılar esasa ilişkin noksanlığı bildiklerine göre, Türk Medeni Kanunu'nun 319/1. maddesindeki bir yıllık hak düşürücü süre geçmiştir. Davanın açıklanan sebeple reddi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır..” (Kazancı Bilişim).

⁶⁸ ÖZTAN, s. 593; SEROZAN, s. 236; KAYA, s. 88; BAYGIN, s. 250 vd..

⁶⁹ SEROZAN, s. 236; KAYA, s. 88; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.314.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının, Eski Medeni Kanun döneminde açık bir şekilde ileri etkili sonuç doğuracak olduğu düzenlenmiş olmakla beraber; yürürlükteki kanunda bu konuya değinilmemiştir. Doktrinde bir görüş söz konusu mahkeme kararının geriye etkili olduğunu belirtmekteyken⁷⁰; bir diğer görüş ise, söz konusu ilişkinin özelliklerinin dikkate alınması ile evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının ileriye etkili olarak sonuç doğurması gerektiğini savunmaktadır⁷¹. İkinci görüşün hareket noktalarından biri; evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının geçmişe etkili olması halinde evlat edinenin veli sıfatı ile evlatlık adına veya evlatlık ile beraber yaptığı her hukuki işlemin geçerliliği de tartışılır hale gelecek olmasıdır⁷². Oysa ki, söz konusu kararın ileriye etkili olarak sona erdiğinin kabul edilmesi halinde, evlat edinenin, evlatlık ilişkisinden doğan velayet hakkına dayanarak evlatlık adına veya onunla beraber yaptığı hukuki işlemler geçerliliklerini koruyacaktır. Ayrıca, evlat edinen ile evlatlık arasındaki evlatlık ilişkisinden doğan bakım masrafları, yapılan bağışlar, ödenen nafakalar geri istenemeyecektir⁷³. Eski Medeni Kanun'daki düzenlemenin de ileriye etkili olduğunu göz önünde bulundurulduğunda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının ileriye etkili olarak hüküm doğurduğunu söylemenin daha doğru belirtilebilir⁷⁴.

Söz konusu evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının geçmişe etkili olması gerektiği ise, söz konusu ilişkinin kaldırılma sebebi, ilişkinin daha kuruluş anında mevcut olan bir eksiklik olmasıdır. Diğer bir ifade ile, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında, en başta kurulmamış olması gereken bir evlatlık ilişkisi söz konusudur. Gerekli rızanın alınmaması veya esasa ve

⁷⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 314. BELEN, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının geriye etkili bir karar olduğunu belirtmekte, ancak bu geriye etkinin miras hukukuna ilişkin olduğunu savunmaktadır. Miras hukukuna ilişkin sonuçlar dışında, evlatlık ilişkisi hiç kurulmamış olmakla beraber bu ilişkinin tasfiyesi BELEN'e göre yapılmayacaktır; bkz. BELEN, s. 130.

⁷¹ TEKİNAY, s. 478; OĞUZMAN/DURAL, s. 267; RUHİ, s. 70; ÖZTAN, s. 594; IŞIK, s. 141; KAYA, s. 88; KIZIR, s. 180; AYDOĞDU, s. 725; BAYGIN, s. 251.

⁷² BAYGIN, s. 251.

⁷³ RUHİ, s. 70 vd.; IŞIK, s. 141; KAYA, s. 89; BAYGIN, s. 251.

⁷⁴ HATEMİ/SEROZAN, menfaatler durumunun ve istikrarın korunması gerekliliğinin gözönünde tutulması gerektiği, bu nedenle hakimince vereceği evlat edinmenin hükümsüzlüğü kararının inşai bir karar olduğu da eklendiğinde, söz konusu kararın geçmişe değil ileriye etkili bir karar olduğunu ve bunun istisnasının kötüniyet olasılığı olduğunu savunmaktadır; bkz. HATEMİ/SEROZAN, s. 326.

usule ilişkin şartların gerçekleşmemiş olması evlatlık ilişkisinin kurulmasına engel olur. Her nasılsa bu eksikliklere rağmen kurulmuş bir evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası da bu geçersizlik nedeni ile geçmişe etkili hüküm doğurmalıdır. Geçmişe etkili hüküm doğurması sonucunda; söz konusu evlatlık ilişkisi hiç kurulmamış olacaktır. İlişkinin kaldırılması davası ile, evlat edinen ile evlatlık karşılıklı olarak aslında kurulmaması gerekli olan bu ilişki dolayısı ile yaptıkları masrafları sebepsiz zenginleşmeye dayanarak talep edebileceklerdir. Tarafların iyiniyetli olması halinde, yani söz konusu evlatlık ilişkisinin aslında hiç kurulmamış olması gerektiğini bilmemeleri durumunda, iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin iade yükümlülüğü taraflar açısından vuku bulacaktır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasında, alınması gereken rızaların alınmamış olması halinde ve usule ilişkin eksikliklerin varlığı halinde, ilişkinin kaldırılması kararı ancak ve ancak evlatlığın menfaatini büyük ölçüde zedelememek şartı ile verilebildiğinden ve esasa ilişkin şartlardaki eksikleri daha sonradan tamamlanmış olması halinde ilişkinin kaldırılması talep edilemeyeceğinden, söz konusu evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının verilmesi halinde, evlatlığın menfaatine aykırı bir sonuç doğmayacaktır. Bu nedenle söz konusu davanın konusu gereği bu dava sonucu verilecek olan kararın geçmişe etkili hüküm doğurması gerektiği görüşündeyiz.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararının kesinleşmesi ile, evlat edinen ve evlatlık arasında evlat edinme kararı ile kurulmuş olan soybağı tüm hak ve yükümlülükleri ile birlikte ortadan kalkmaktadır. Soybağının ortadan kalkması ile, evlat edinene ait olan velayet hakkı da evlat edinen açısından sona erer⁷⁵. Evlatlık üzerindeki velayet hakkı, evlat edinme kararı verilmeden önce olduğu gibi kendiliğinden öz anne ve babaya dönmez. Hakim velayet hakkının öz anne ve baba tarafından kullanılması yönünde karar verme yetkisine sahip olduğu gibi, durumun hal ve şartlarına bakarak evlatlığın menfaatini korumak amacıyla evlatlığa vasi atanması yönünde de karar verebilir⁷⁶.

⁷⁵ RUHİ, s. 70; ÖZTAN, s. 593; IŞIK, s. 141; KAYA, s. 89; KIZIR, s. 180 vd.; AYDOĞDU, s. 725; BAYGIN, s. 251 vd..

⁷⁶ RUHİ, s. 70; ÖZTAN, s. 594; SEROZAN, s. 237; IŞIK, s. 141; KAYA, s. 89; KIZIR, s. 181; AYDOĞDU, s. 725 vd.; BAYGIN, s. 252. BERKİ, evlatlık ilişkisinin sona erdiği sırada, evlat edinilen kişinin henüz reşit olmaması halinde, evlatlık üzerindeki velayet hakkı mahkemece karar verilmesine gerek olmadan öz anne ve babası tarafından kulla-

Evlatlık ilişkisinin ortadan kaldırılması halinde; çocuğun soyadında da değişiklik meydana gelecektir. Evlat edinme kararının kesinleşmesi ile, evlat edinenin soyadını taşımaya başlayan çocuk, evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile bu soyadı kararın kesinleşmesinden itibaren kullanamayacaktır⁷⁷. Evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile evlat edinen ile arasındaki soybağının ortadan kalkması ile evlatlık artık evlat edinenin soyadını değil, evlat edinme kararından önceki soyadını kullanmaya başlayacaktır. Birlikte evlat edinme halinde, evlatlık ilişkisinin sadece eşlerden biri açısından kaldırılmasına karar verilmesi halinde ise, diğer eş ile evlatlık ilişkisi devam etmesi nedeniyle evlatlığın soyadında bir değişiklik olmayacak, evlat edinenin soyadını taşımaya devam edecektir⁷⁸.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının soyadına yaptığı etki, evlatlığa evlat edinme ile yeni bir ad verilmesi halinde, evlatlığın adı üzerinde de meydana gelebilir. Ancak, evlat edinme kararı ile çocuğa verilen yeni adın geçerliliğini kaybetmesi, soyadda olduğu gibi kendiliğinden oluşan bir sonuç olmayıp, evlatlığın adının haklı sebeple değiştirilmesini mahkemeden talep etmesi halinde gerçekleşecektir. Diğer bir ifade ile evlat edinen ile arasındaki yapay soybağı bu ilişkinin kaldırılması ile son bulan evlatlığın adı yine evlatlığın talebi üzerine değiştirilebilecektir⁷⁹.

Evlat edinme kararının kesinleşmesi ile, evlat edinene mirasçı olma hakkı kazanan evlatlık ve onun altsoyu, söz konusu ilişkinin kaldırılmasına mahkemece karar verilmesi ile bu mirasçılık hakkını kaybeder. Eski Medeni Kanun döneminde evlatlık ilişkisinin kaldırılması halinde bu kararın ileriye etkili olacağı belirtilmiş ise de, miras konusunda evlat edinenin dava açtıktan sonra ölmesi halinde, evlatlığı mirasından ıskat etmek istediği kabul edilmekte ve bu nedenle bu dava sonucunda evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararı verildiği takdirde, bu kararın miras açısından geriye etkili bir karar olması gerektiği kabul edilmiştir⁸⁰. Ancak, evlatlığın iyiniyetli olmaması ha-

nılmaya başlanır, demektir; bkz. BERKİ, Şakir, Velayetin Küçüğün Şahıs ve Malları Bakımından Şumülü, Ankara 1970, s. 83 vd..

⁷⁷ ÖZTAN, s. 593; IŞIK, s. 141; KAYA, s. 89; KİZİR, s. 181; AYDOĞDU, s. 728; BAYGIN, s. 252.

⁷⁸ AYDOĞDU, s. 729.

⁷⁹ AYDOĞDU, s. 729.

⁸⁰ ÖZTAN, s. 593; IŞIK, s. 141; KAYA, s. 89; KİZİR, s. 181; AYDOĞDU, s. 731; BAYGIN, s. 253.

linde, evlat edinenin ölümünden sonra evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının talep edilmesi halinde de ilişkinin kaldırılması kararı, miras yönünden geriye etkili sonuç doğurmalıdır⁸¹.

⁸¹ AYDOĞDU, s. 731; BAYGIN, s. 252.

KAYNAKÇA

AKINTÜRK, Turgut/**ATEŞ KARAMAN** Derya, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, İstanbul 2010.

AYAN, Nurşen, Evlat Edinmenin Hükümsüzlüğü ve Sona Ermesi, Prof. Dr. Halil Cin'e Selçuk Üniversitesinde 10. Hizmet Yılı Armağanı, Konya 1995.

AYDOĞDU, Murat, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, Ankara 2010.

BAŞPINAR, Veysel, Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 52, S. 3, Ankara 2003, s. 79-101.

BAYGIN, Cem, Evlat Edinmenin Koşulları, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. VII, S. 3-4, Erzincan 2003, s. 591-626 (Koşullar).

BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, İstanbul 2010.

BELEN, Herdem, Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme, İstanbul 2005.

BERKİ, Şakir, Türk Hukukunda Evladedinme ve Evladlığın Mirası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 9, S. 3, Ankara 1952, s.1-39 (Evladedinme).

BERKİ, Şakir, Velayetin Küçüğün Şahıs ve Malları Bakımından Şumülü, Ankara 1970.

DURAL, Mustafa/**ÖĞÜZ**, Tufan/**GÜMÜŞ**, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, İstanbul 2010

HATEMİ Hüseyin/**SEROZAN** Rona, Aile Hukuku İstanbul 1993.

IŞIK, Mehmet, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme, Ankara 2005.

KAYA, Cengiz, Türk Hukukunda Evlat Edinme, İstanbul 2009.

KİZİR, Mahmut, Türk Hukukunda Evlat Edinme, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 17, S. 1, Konya 2009.

OĞUZMAN, Kemal/**DURAL**, Mustafa, Aile Hukuku İstanbul 1998.

ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Ankara 2004.